

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÖNDER SOYLO BAŞVURUSU

Başvuru Numarası : 2021/4654

Karar Tarihi : 16/7/2025

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Ayşenur TUNCER

Başvurucu : Önder SOYLO

Vekili : Av. Mustafa BOZKURT

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, idarenin kusuruna dayalı olarak sözleşmenin yenilenmemesinden kaynaklanan zararların tazmin edilmesine ilişkin tazminat davasının reddi nedeniyle özel hayata ve aile hayatına saygı hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Hava Kuvvetleri Komutanlığında sözleşmeli astsubay olarak görev yapmakta iken işlediği ileri sürülen disiplinsizlik fiili nedeniyle sözleşmesi 5/6/2012 tarihinde yenilenmeyerek başvurusunun Türk Silahlı Kuvvetlerinden (TSK) ilişkisi kesilmiştir.

3. Başvurucu, sözleşmesinin yenilenmemesine ilişkin işlemin iptalini Askerî Yüksek İdare Mahkemesinde açtığı davada talep etmiştir. Askerî Yüksek İdare Mahkemesi, davanın reddine karar vermiştir. Bu kararda; başvurusunun disiplin durumu çerçevesinde sözleşmesinin yenilenmediğini, gönderilen bir ihbar mektubunda başvurusunun özel hayatına ilişkin bilgilerin yer aldığını, idarenin bu bilgilerin doğru olup olmadığını ilgili makamlardan sorması gerekirken sormadığını belirtmiştir. Ancak kararda sözleşmeyi yenileyip yenilememe konusunda takdir yetkisi bulunan idarenin bu yetkisini kullanarak sözleşmeyi yenilenmediği, diğer yandan başvurucuya 2005 yılında uyarı, 2008 yılında 3 gün göz hapsi ve 2009 yılında 10 gün göz hapsi cezası verildiğinin gözetildiği ve idarenin takdir yetkisini hukuka uygun kullandığı, sonuçta tesis edilen işlemde hukuka aykırı bir yön bulunmadığı gerekçesine yer vermiştir.

4. Anılan karara karşı başvuru, yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmuştur. Yargılamanın yenilenmesi talebini değerlendiren Van 1. İdare Mahkemesi başvurunun yargılamanın yenilenmesi talebinin kabulüne karar vermiştir. Ayrıca dava konusu işlemin iptali ile başvurunun dava konusu işlem nedeniyle yoksun kaldığı parasal ve özlük haklarının yasal faiziyle birlikte başvurucuya ödenmesine hükmetmiştir.

5. Belirtilen kararda başvuru hakkındaki isimli ve imzasız bir ihbarın sözleşmenin yenilenmemesine gerekçe olarak gösterildiği, anılan ihbarda başvurunun çeşitli örgüt üyeleriyle irtibatının ve evli kadınlarla ilişkisinin bulunduğu ifade edilmiştir. Ayrıca kararın gerekçesinde; Genelkurmay Başkanlığı Hava Kuvvetleri Komutanlığının 16/2/2018 tarihli yazısında başvurunun sicillerinin yüksek olmasına ve amirlerinin sözleşmenin yenilenmesi için olumlu görüş bildirmesine rağmen tasfiye amacıyla gerçek dışı düzenlenen belgeler ve başka saiklerle sözleşmesinin yenilenmediğinin açıkça belirtildiği yer almaktadır. Bunun yanında kararda başvuru hakkında tesis edilen disiplin işleminin akabinde 31/5/2011 ve 17/11/2011 tarihlerinde başarı ve takdir belgesi ile ödüllendirildiği ifade edilerek yenilememe nedeni olarak gösterilen başvurunun disiplin cezalarının işlemin gerçek nedeni olan Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyelerinin tasfiye amacını gizlemeye yönelik olduğu kanaatine varıldığı belirtilmiştir.

6. Tüm bunlarla birlikte dava konusu sözleşme yenilenmemesi işlemine FETÖ/PDY üyeleri tarafından hileli ve gerçekte var olmayan bilgi ve belgelerle sebebiyet verildiği ifade edilerek lehine karar verilen idarenin karara etki eden hilesi bulunduğu vurgulanmıştır.

7. Başvuru, sözleşmesinin yenilenmemesi işleminin iptali ve yoksun kaldığı parasal ve özlük haklarının ödenmesine karar verilmesinden sonra bu durumdan doğan manevi zararlarının giderilmesi için Van 3. İdare Mahkemesinde tam yargı davası açmıştır. Yapılan yargılama sonucunda başvuru hakkında tesis edilen sözleşme yenilememe işleminin hukuka aykırı olduğu tespit edilerek anılan olaydan duyulan elem ve ızdırıp sebebiyle takdiren başvurucuya 16.000 TL manevi tazminatın yasal faiziyle birlikte ödenmesine karar verilmiştir. Azlık oyunda hükmedilen manevi tazminata faiz yürütülmemesi gerektiği kanaati belirtilmiştir.

8. Bu karara yönelik olarak Millî Savunma Bakanlığı, istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstinaf dilekçesinde, her hukuki yanlışlığın hizmet kusuru olarak nitelendirilemeyeceğini ve idarenin takdir yetkisine dayalı işlemlerinden dolayı her zaman tazminatla yükümlü tutulmasının mümkün olmadığını belirtmiştir. Erzurum Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 30/9/2020 tarihinde istinaf başvurusunun kabulüne, kararın kaldırılması suretiyle davanın reddine karar vermiştir.

9. Başvuru konusu kararın gerekçesinde; idari işlemlerin hukuka aykırı bulunarak iptal edilmesinin idareyi doğrudan tazmin sorumluluğu altına sokmayacağı, başvurunun sözleşmesinin yenilenmemesi işleminde idarenin takdir yetkisi bulunduğu, bu yetkinin hukuka uygunluğunun denetimi kapsamında verilen başvurunun sözleşmesinin yenilenmemesi işleminin iptaline ilişkin kararın idarenin olayda ağır hizmet kusuru bulunduğunu göstermediği ifade edilmiştir. Ayrıca idare ile imzalanan sözleşmeye istinaden çalışan başvurunun sözleşmesinin yenilenmemesinin her zaman mümkün olduğu, bu hususu bilerek görevi kabul ettiği, dava konusu edilen sözleşmenin yenilenmemesi işleminde hukuka uyarlık bulunmadığı mahkeme kararı ile kabul edilmişse de bu durumun doğrudan davacıya manevi tazminat ödenmesini gerektirmediği sonucuna ulaşıldığı vurgulanmıştır.

10. Nihai hükmü 10/11/2020 tarihinde öğrenen başvuru 8/12/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

11. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

12. Başvurucu; sözleşmesinin yenilenmemesi işleminin dayanağı bulunmadığının Mahkemece tespit edildiğini, anılan işlem nedeniyle özel hayatının ve aile hayatının olumsuz etkilendiğini, maddi ve manevi sıkıntı yaşadığını, işlemin iptaline kadar geçen süreçte büyük bir psikolojik çöküntü yaşadığını, yaşanan olaylarda idarenin ağır kusuru bulunduğunu belirtmiştir. Ayrıca uygulamada FETÖ/PDY mensubu kişiler tarafından mağdur edilenler lehine manevi tazminata hükmedildiğini, buna ilişkin yargı kararlarının mevcut olduğunu ve manevi tazminat talebine ilişkin davada sonuca etkili hususların tartışılmadığını vurgulayarak adil yargılanma hakkı bağlamında gerekçeli karar hakkının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

13. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvurunun adil yargılanma ile özel hayata saygı haklarının ihlal edilip edilmediği konusunda inceleme yapılırken Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

14. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formundaki ihlal iddialarını tekrar etmiştir.

15. Başvurucunun şikâyetinin haksız şekilde sözleşmesinin yenilenmemesi nedeniyle özel ve aile hayatının olumsuz etkilendiğine, haksız müdahale nedeniyle uğradığını iddia ettiği zararlarının giderilmemesine ilişkin olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla somut olayda şikâyetin özü, sözleşmesinin yenilenmemesi nedeniyle kısa sayılamayacak bir süre boyunca görevinden uzak kalmasının başvurunun mesleki itibarını zedelemesine, ayrıca başvurunun özel ve aile hayatına yapılan müdahaleden kaynaklanan zararın idari ve yargısal süreçlerin sonucunda giderilmemesine yönelik olduğu görülmektedir. Böylece başvurunun anılan iddiaları -bir bütün olarak- özel hayata ve aile hayatına saygı hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı kapsamında incelenmiştir.

16. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesi gerektiğinden başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata ve aile hayatına saygı hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

17. Etkili başvuru hakkı anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese, hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya (yeterli giderim sağlama) elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânı sağlanması olarak tanımlanabilir (Y.T. [GK], B. No: 2016/22418, 30/5/2019, § 47).

18. Kişilerin etkili başvuru hakkı açısından sahip oldukları güvencenin kapsamı, ihlal iddiasına konu edilen hakkın niteliğine göre değişmektedir. Fakat genel olarak ifade edilmelidir ki Anayasa'nın 40. maddesi uyarınca sağlanması gereken başvuru yolunun hem

teoride hem de uygulamada ileri sürülen ihlali önleme, ihlal devam etmekte ise sonlandırma veya gerçekleşip sona ermiş ihlallere yönelik olarak da *makul bir tazmin imkânı sunma açısından etkili olması* gerekmektedir (K.A. [GK], B. No: 2014/13044, 11/11/2015, § 71). Bu nitelikte bir başvuru yolu yoksa etkili başvuru hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılabacaktır (Mahfuz Güleriyüz [1. B.], B. No: 2020/25276, 9/1/2024, § 48).

19. Bunun yanında adli ve idari yargıda açılacak tazminat davaları makul derecede dikkatli ve özenli şekilde incelenmelidir. Yargı mercilerinin yeterli derinlik ve özenle bir inceleme yapıp yapmadıklarının ya da ne ölçüde yaptıklarının da Anayasa Mahkemesi tarafından değerlendirilmesi gerekir. Zira yargılama makamları tarafından bu konuda gösterilecek hassasiyet, yargı sisteminin daha sonra ortaya çıkabilecek benzer hak ihlallerinin önlenmesinde sahip olduğu önemli rolün zarar görmesine engel olacaktır (benzer yönde değerlendirme için bkz. *Fatma Kılıç ve İbrahim Haldız* [1. B.], B. No: 2017/37387, 21/4/2021, §§ 31-37; *Greta Madeleine Kocaoğlu* [2. B.], B. No: 2020/814, 19/7/2023, § 13).

20. Somut olayda, başvurunun sözleşmesinin yenilenmemesinin hukuka aykırı bir işlem olduğu yargı mercilerince tespit edilmiştir. Sözleşmenin yenilenmemesiyle başlayan ve işlemi iptal eden kararın kesinleşmesine kadar geçen süreçte meydana gelen manevi zararın tazmin edilmesi talebiyle başvurunun açtığı dava reddedilmiştir. Bu durumda Anayasa Mahkemesinin yapacağı inceleme, işlemin hukuka aykırı olduğu konusunda yapılan tespit de dikkate alınarak başvurucuya yeterli bir giderim sağlama konusunda etkili bir başvuru yolunun sağlanıp sağlanmadığının belirlenmesi ile sınırlı olacaktır.

21. Başvurucunun özel ve aile hayatına müdahale teşkil eden işlemin hukuka aykırılığı yargı kararıyla tespit edildiğinden ihlalin giderimini sağlayacak şekilde etkili bir hukuk yolunun ve çözümün ilgili mercilerce sunulması gerekir. Başvurucunun yaşanan süreç içinde manevi olarak zarara uğradığına ilişkin açık bir iddiasının bulunduğu ve sözleşmesinin yenilenmemesine ilişkin işlemin hukuka aykırı olduğunun mahkeme kararıyla tespit edildiği görülmektedir. Bu durumda başvurunun mesleki itibarının zarar görmesine ve manevi elem yaşamasına neden olduğu ileri sürülen sürecin başvurucuya atfedilebilecek bir durumdan kaynaklanıp kaynaklanmadığının ve yaşadığı süreçten doğan zararlarının tazmininin gerekkip gerekmediğinin ilgili yargı mercilerince somut koşullar dikkate alınarak etkili bir başvuru yolunun gerektirdiği şekilde irdelenmesi gerekir.

22. Başvuruya konu süreçte nihai olarak verilen ret kararında, idari işlemin iptal edilmesinin idareyi doğrudan tazmin sorumluluğu altına sokmayacağı, başvurucuya manevi tazminat ödenmesini gerektirmediği, anılan işlemin ağır hizmet kusuru içermediği ve idarenin sözleşmenin yenilenmesinde takdir yetkisinin bulunduğu belirtilerek genel gerekçelere yer verilmiştir. Dolayısıyla başvurunun zararın mevcut olduğuna ve nedenlerine ilişkin açık iddiaları irdelenmemiş, süreçten kaynaklandığını ileri sürdüğü manevi zararlarının tazmininin gerekkip gerekmediği hususunda somut koşullar dikkate alınarak bir değerlendirme yapılmamıştır.

23. Bu durumda somut olaydaki yargısal yaklaşım, sona ermiş müdahaleye ilişkin makul bir tazmin imkânı sunma açısından başvurucuya etkili çözüm yolu sağlayamamıştır. Diğer bir anlatımla, yargılama makamlarınca yapılan yorum başvurunun uğradığını ileri sürdüğü zararın tazmin edilmesini neredeyse kategorik olarak engelleyecek mahiyette olmuş, yeterli giderimde bulunma ve uygun bir telafi şansı sunma konusunda başvurucuya elverişli bir başvuru yolu imkanı sağlayamamıştır.

24. Sonuç olarak yargılama bir bütün hâlinde incelendiğinde yargılama makamlarınca ulaşılan sonucun özel hayata ve aile hayatına saygı hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının gerçekleştirilmesi için tam yargı davası müessesesinin pratikte etkisiz hâle gelmesine ve başvurunun doğan zararlarının giderilmemesine yol açtığı değerlendirilmiştir.

25. Açıklanan gerekçelerle başvurunun özel hayata ve aile hayatına saygı hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

26. Başvurucu; ihlalin tespitine, yeniden yargılama yapılmasına ve 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

27. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerinin yapması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini etkili bir inceleme yapmak suretiyle gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. *Mehmet Doğan* [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; *Aligül Alkaya ve diğerleri* (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; *Kadri Enis Berberoğlu* (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

28. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Özel hayata ve aile hayatına saygı hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlenen özel hayata ve aile hayatına saygı hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin özel hayata ve aile hayatına saygı hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak amacıyla Erzurum Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesine (E.2019/1238, K.2020/634) iletmek üzere Van 3. İdare Mahkemesine (E.2018/1590, K.2018/2726) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.446,90 TL yargılama giderinin başvurucaya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/7/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.